

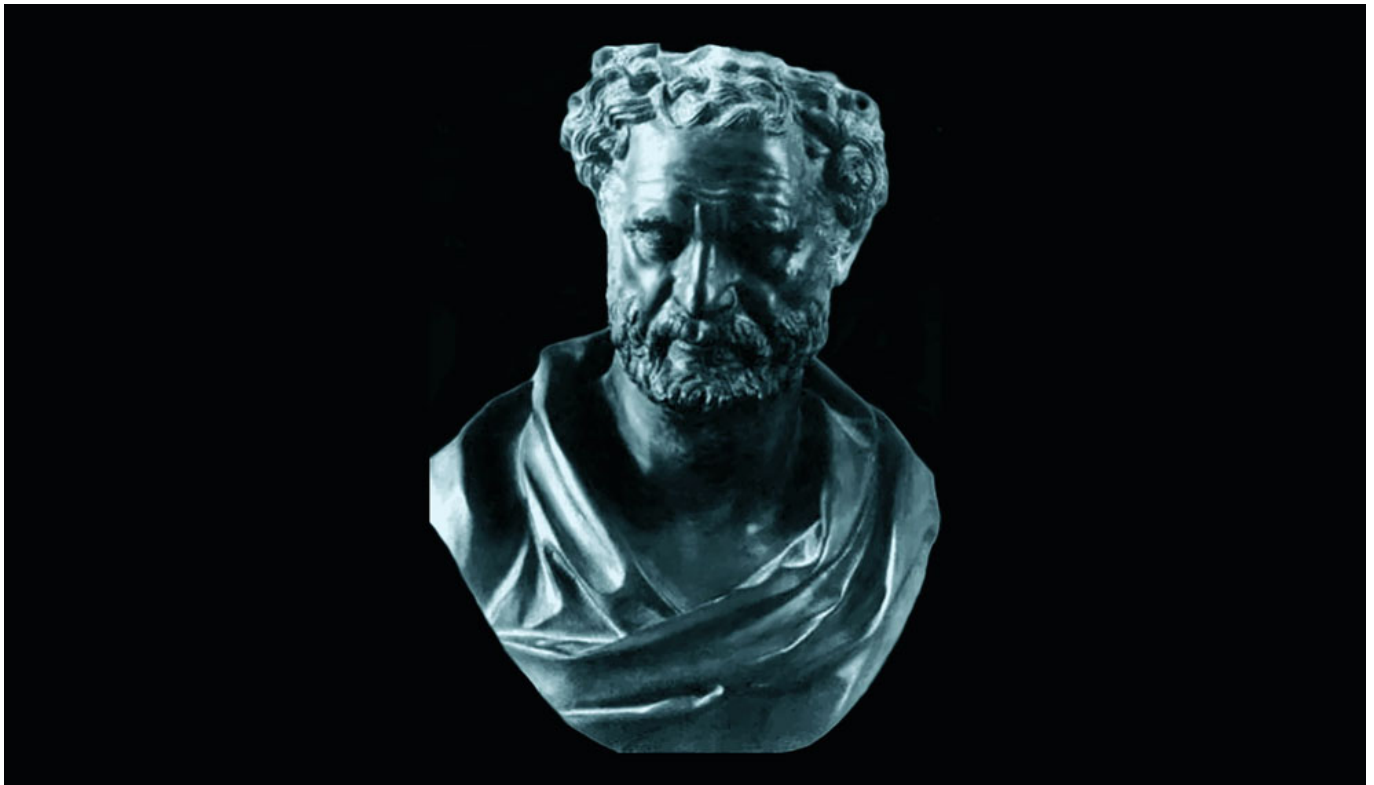
18 Ιανουαρίου 2017

Αισθητή δημιουργία και αλήθεια. Η παρακαταθήκη του Δημόκριτου

Επιστήμες / Επιστήμη & Θρησκεία / Φιλοσοφία / Φυσική - Χημεία

Στράτος Θεοδοσίου, Καθηγητής Ιστορίας & Φιλοσοφίας της Αστρονομίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Ας δούμε όμως πιο αναλυτικά τις απόψεις του Δημόκριτου περί της «αλήθειας» της αισθητής Δημιουργίας, όπως αυτές μεταφέρονται από τους Σιμπλίκιο, Σέξτο, Γαληνό, Αέτιο και Αριστοτέλη.

1. Αλλά στους Κανόνες λέγει ότι υπάρχουν δύο είδη γνώσης, η μία μέσω των αισθήσεων και η άλλη μέσω της διάνοιας. Από αυτές, εκείνη που αποκτάται μέσω της διάνοιας την αποκαλεί γνήσια, αποδίδοντάς της αξιοπιστία για την εκφορά σωστής κρίσης, ενώ εκείνη που αποκτάται μέσω των αισθήσεων την ονομάζει νόθα, μη αναγνωρίζοντάς της το αλάθητο για τη διάγνωση του αληθινού. Λέγει κατά λέξη,

«υπάρχουν δύο μορφές γνώσεις, μία γνήσια και μία νόθα. Στη νόθα ανήκουν όλα τα παρακάτω, η όραση, η ακοή, η οσμή, η γεύση, η αφή. Η άλλη μορφή γνώσης είναι γνήσια, που είναι ξέχωρη από αυτή (Δημόκριτος, απόσπ. 11, Σέξτος, Προς Φυσικούς VII, 138).

Είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι ως νόθα ο Δημόκριτος αναγνωρίζει τη γνώση η οποία προκύπτει μέσω των αισθήσεων, τις οποίες αναφέρει με το όνομά τους.

Ένα δεύτερο ενδιαφέρον σημείο που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι οι περισσότεροι προσωκρατικοί φιλόσοφοι, μεταξύ των οποίων και ο Δημόκριτος, αναφέρονται στη νόηση, αναγορεύοντάς την σε μια έκτη αίσθηση, μέσω της

οποίας μπορούμε να αντιληφθούμε τη μη αισθητή, αλλά υπαρκτή και αντικειμενική πραγματικότητα του φυσικού κόσμου. Ως εκ τούτου δεν θα φανεί πλέον παράδοξο αν επαναδιατυπώσουμε την άποψη ότι αν θέλουμε τους επόμενους αιώνες να αντιληφθούμε, ως αντικειμενική πραγματικότητα, τη φυσική και συμπαντική συγκρότηση, όπως αυτή εκφράζεται από τη σύγχρονη φυσική και αστροφυσική, θα πρέπει να εκπαιδεύσουμε τη νόησή μας αναγορεύοντάς την σε μια έκτη υπεραίσθηση.

2. Στα Κρατυντήρια (Αποδεικτικά στοιχεία), αν και είχε υποσχεθεί (ο Δημόκριτος) να αποδώσει στις αισθήσεις το κύρος της βεβαιότητας, ίσα ίσα βρίσκεται να τις καταδικάζει, γιατί λέγει: «Αλλά εμείς στην πραγματικότητα δεν συλλαμβάνουμε τίποτα το βέβαιο, παρά μόνο κάτι που αλλάζει ανάλογα με την κατάσταση του σώματος και των πραγμάτων που μπαίνουν μέσα του και ασκούν πίεση πάνω του» [(Δημόκριτος, απόσπ. 9, Σέξτος, Προς Φυσικούς VII, 136)].

3. Και πάλι λέγει (απόσπ. 10) «Έγινε λοιπόν φανερό με πολλούς τρόπους ότι στην πραγματικότητα δεν συλλαμβάνουμε την πραγματικότητα δεν συλλαμβάνουμε πως είναι ή πως δεν είναι το κάθε πράγμα». Και στο Περί Ιδεών (απόσπ. 6): «Ο άνθρωπος πρέπει να μάθει από αυτόν τον κανόνα ότι είναι χωρισμένος από την πραγματικότητα». Και πάλι (απόσπ. 7) «Και αυτό επίσης το επιχείρημα δείχνει ότι στην πραγματικότητα δεν ξέρουμε τίποτα για κανένα πράγμα, αλλά για τον καθένα μας υπάρχει μια αναπλασμένη μορφή του, η πίστη». Και ακόμα (αποσπ. 8) «Ωστόσο, θα πρέπει να είναι φανερό ότι είναι πολύ δύσκολο να μάθουμε πως είναι στην πραγματικότητα το κάθε πράγμα» [(Δημόκριτος, απόσπ. 10 και 6-8, Σέξτος, Προς Φυσικούς VII, 136)].

4. «Ο Δημόκριτος αναιρεί μερικές φορές αυτά που φαίνονται στις αισθήσεις και λέγει ότι κανένα από αυτά δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια, παρά μόνο στη φαντασία των ανθρώπων» [(Δημόκριτος, απόσπ. 9, Σέξτος, Προς Φυσικούς VII, 135)].

5. «Επιπλέον, σε πολλά υγιή ζώα τα ίδια πράγματα φαίνονται αντίθετα από ότι σ' εμάς, αλλά και ένας άνθρωπος δεν αισθάνεται πάντα με τον ίδιο τρόπο τα πράγματα. Είναι λοιπόν άγνωστο πια από αυτά είναι αληθινά και πια ψεύτικα, γιατί τα μεν δεν είναι περισσότερο αληθινά από τα δε, παρά εξίσου. Γι' αυτό ο Δημόκριτος λέγει ότι ή τίποτα δεν είναι αληθινό, ή (αν είναι αληθινό) είναι αφανές σ' εμάς» [(Αριστοτέλης, Μετ. Γ5, 1009b7)].

6. «Άθλιε νου, αφού πήρες τις βεβαιότητές σου από εμάς (δηλαδή τις αισθήσεις) μας απορρίπτεις; Η απόρριψή μας είναι η κατάρρευσή σου» [(Δημόκριτος, απόσπ. 125, Γαληνός, Περί της ιατρικής εμπειρίας σ. 113, Walzer)].

Γιατί, όμως, αναφέραμε όλα τα προηγούμενα; Απλώς, για να δείξουμε ότι οι πολυσυζητημένες απόψεις περί της αντικειμενικής ύπαρξης ενός μη αισθητού κόσμου, δεν αποτελούν κάποιο καινοφανές εφεύρημα της χριστιανικής θεολογικής σκέψης. Μάλιστα, αν θέλουμε να ακριβολογήσουμε, η ύπαρξη του μη αισθητού κόσμου, τεκμηριώνεται τόσο άρτια από τους Έλληνες προσωκρατικούς φιλόσοφους, ώστε πολλά θα είχε κερδίσει η Χριστιανοσύνη από τη σύζευξή της με την αρχαιοελληνική αποδεικτική λογική.

[Συνεχίζεται]

Παρατήρηση: το παρόν άρθρο είναι το έκτο μέρος της εισήγησης του Αναπληρωτή Καθηγητή του τμήματος Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Στράτου Θεοδοσίου, με τίτλο «Αθέατος κόσμος και σύγχρονη Φυσική», στην Επιστημονική Ημερίδα «Φιλοσοφία, Φυσικές Επιστήμες, Βιοηθική», που διοργανώθηκε από τη Διεθνή Επιστημονική Εταιρία Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας και την Ένωση Ελλήνων Φυσικών, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στις 12/11/2014.

Το πέμπτο μέρος της εισήγησης μπορείτε να το διαβάσετε [εδώ](#)

<http://bit.ly/2iNViWN>